

Alanur Çavlin: Derin devlete benzer bir derin aile var.

İrfan Aktan

iaktan@gazeteduvar.com.tr

<https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2019/01/19/alanur-cavlin-derin-devlete-benzer-bir-derin-aile-var>

"Ailenin Karanlık Yüzü/ Ensest" kitabının yazarlarından Doç. Dr. Alanur Çavlin'e göre derin devleti çağrıştıran bir "derin aile" var ve bu "derin aile" başta ensest saldırı olmak aile içi şiddeti, çok sayıda mekanizmanın aileyi kollama refleksi sayesinde rahatlıkla gizleyebiliyor. Çavlin'e göre ensest mağduru çocuğu da, o çocuğu kurtarmaya çalışan bireyi de koruyan, güçlendiren hiçbir mekanizma yokken, ailenin karanlığından kaçan çocuklar dışarıda başka bir karanlığın içine düşüyor...

19 Ocak Cumartesi 2019 Saat: 00:10

Muhtemelen yatmadan önce anne-babanız size *Ahu Melek* isimli şu halk masalını hiç okumadı:

"Bir padişah, bir karısı, bir de kızları varmış. Karı-koca konuşurlarken, kadın padişaha 'ben öldükten sonra evlenirsen, sandıkta bir pabucum var, o kime uyarsa onu al,' der. Gel zaman git zaman, padişahın karısı ölür. Aradan bir vakit geçer, padişah kızına haber gönderir, 'Artık beni evlendirin' diye. Bunun üzerine kız pabucu alır eline, çıkar kız aramaya. Kimin ayağına giydirdiyse pabuç olmaz. Eh sonunda kız artık bıkar, hizmetçilere 'Bu nasıl bir pabuçmuş, kimsenin ayağına olmadı, gedirin bakayım bir de ben giyeyim' der. Pabucu giyer, tıpa tıp olur ayağına. Bunu gören halayık, 'Padişahım, pabuç kimsenin ayağına olmadı, sultan hanımın ayağına oldu' der. O da tutar müftüye bir mektup yazar, 'Bahçemde bir elma ağacı dikmişim, bir tek elma vermiş. Ben mi yiyeyim, halka mı yedireyim' diye sorar. Müftüden 'Niçin tek almayı halka yedireceksin? Kendin ye' diye cevap gelir. Padişah, bunun üzerine tutar hizmetçinin anahtarını kızına gönderir. 'Kızım çeyizlerini tedarik et, ben seni alacağım' diye haber gönderir..."

Alanur Çavlin, Filiz Kardam ve Hanife Aliefedioğlu, *Ailenin Karanlık Yüzü/Ensest* kitabına, çocuklarımıza okuyamayacağımız bu masalla başlıyor şu tespiti yapıyor: "Çocuklara anlatmak istemeyeceğimiz masallar vardır. Sadece korkutucu olduklarından değil; öyle olsa devletin, ejderhaların, kötü büyücülerin masallarını da anlatmazdık çocuklara. Bu masallar korkunç oldukları kadar gerçek olduklarından da anlatılmaz. Çocuklara en güvenli yer diye öğretilen

evlerin hiç güvenli olmayabileceğini, en kutsal bağ diye dikte edilen aile bağının sorgulanabileceğini gösterir bu masallar...”

Mağdur çocuklar açısından aileyi, “korunaklı” gibi sunulan “sıcak yuvayı” cehenneme çeviren ensest saldırı, herkesin bildiği ama bazı istisnalar dışında kimsenin sözünü etmediği sırların başında geliyor.

Başta çocuklar olmak üzere aile içinde cinsel, fiziksel, ruhsal saldırıya maruz kalan bireyler için seferberlik düzeyinde tedbir geliştirmeye vesile olması gereken Palu ailesi vak’ası hızla gündemden düşse de, toplum Palu ailesinin kirini üstlenmeye yanaşmasa da, bu konuda tartışmaya devam edeceğiz.

Bu hafta, ailenin karanlık yüzünü deşen nadide akademisyenlerden, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü öğretim üyesi Doç. Dr. Alanur Çavlin’le Türkiye’de ensestin boyutlarını konuştuk ve derin devleti çağrıştıran “derin ailenin” perdesini araladık...

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü olarak 2008 de 2014 yılında yaptığımız “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırmaları” enseste ilişkin de ilk sayısal verileri barındırıyor. Ayrıca ensest mağdurlarına destek veren uzmanlarla ayrı bir araştırma daha yaptınız. Filiz Kardam ve Hanife Aliefendioğlu’yla birlikte hazırladığımız *Ailenin Karanlık Yüzü/ Ensest* isimli kitapta bu araştırmalara ilişkin çarpıcı veriler, tespitler aktarıyorsunuz. Ailenin karanlık yüzünü Palu ailesi vesilesiyle bir kez daha tartışmaya başladığımız için ensest, cinayet, şiddet, zorla alıkoyma dâhil sayısız suçu barındıran ve televizyon programına katılarak Pandora’nın Kutusu’nu bir kez daha açan bu aileyle başlayalım. Siz Palu ailesini “büyük resimde” nereye koyuyorsunuz?

Aileyi, başta çocuklar olmak üzere bireyleri her durumda koruyan bir kurum olarak kabul ettiğimizde, aslında aile içindeki çok sayıda sorunu da görünmez kılıyoruz. Oysa aileye atfedilen rolün sorgusuz kabulü, aile kurumunun dışına çıkamadığı için yaşadığı sorunları aktaramayacak olan bireyler açısından çok büyük risklere sebebiyet veriyor. Aile içindeki hiyerarşik sıralamaya göre bu riskler artıp azalabiliyor ama başta çocuklar ve kadınlar bu kurumun kırılabilir üyeleri. Palu ailesinde de durum bu. En kırılabilir üyeler çocuklar ve kadınlar. Bu ailede çok sayıda suç yaşandığı ve bu bir televizyon programında yayınlandığı için sansasyon yarattı ama benzer sayısız hikâye var.

Peki Palu ailesi, suçlarının ortaya çıkacağı riskine rağmen neden televizyona çıktı sizce?

Bence ailenin televizyona çıkması, işledikleri suçlara ilişkin kendileri açısından gerekli tedbirleri alma ihtiyacı duymadıklarını gösteriyor. Oysa adli kurumlar, birazcık kapsamlı çalışmayla söz konusu programın ortaya çıkardıklarını öncesinde tespit edebilir ve bazı suçları önlemiş de olabilirdi. Peki, nasıl oluyor da bir ailede bütün bu suçlar bir arada olabiliyor? Gerek aile içi şiddet gerekse ensest dâhil aile içi cinsel saldırılar üzerine yapılan araştırmaların çarpıcı bulgularından biri, bir şiddet olayının başka şiddet olaylarını doğurduğunu ve bunu giderek genişlettiğini gösteriyor.

Doç. Dr. Alanur Çavlin

ENSEST SALDIRI GENELDE BİR DEFAYA MAHSUS KALMAZ

Bunu biraz daha somutlaştırabilir misiniz?

Ensest saldırı genellikle bir defaya mahsus kalmaz. Saldırımı gerçekleştiren baba, ağabey veya aynı hanede içindeki herhangi bir birey, bunu sistematik olarak yapar. Mukayese yapmak için söylemiyorum ama dışarıda maruz kalınan bir cinsel şiddet bir kez olurken, aile içinde bu sistematiktir. Diğer yandan, aile içinde tecavüze uğrayan bir çocuk, bu sistematik cinsel şiddetten kurtulmaya çalışırken genellikle başka şiddet alanlarına düşer. Örneğin aile içinde cinsel şiddete maruz kalan pek çok kız çocuğu, bu sistematik cinsel saldırıdan kurtulmak için erken yaşta evlenebilir, kendisi için yeni bir şiddet alanı olacağı halde yanlış evlilikler yapıyor. Keza istismar nedeniyle devlet tarafından koruma altına alınan bazı çocuklarla ilgili “kurumdan sürekli kaçıyor” gibi şikâyetler duyuyoruz. Çünkü istismara maruz kalan çocuklar zamanla o kadar çok

suça itiliyor ki, psikolojileri, sosyal hayatları altüst oluyor. Çok çabuk kandırılabilir, büyük hatalar yapabiliyorlar. 13-14 yaşındaki bir kız çocuğu evinden kaçıyor, bir otobüse binip tek başına yolculuğa çıkıyor mesela. Onu istismar etmek isteyenler açısından bu çocuklar fosforla çizilmiş gibi, hemen fark ediliyor. Kendisi için korunaklı olmayan aileden çıkıyor ama bu sefer başka bir korunaksız ortama sürükleniyor. Küçük yaşta fuhuşa sürüklenebilir veya yeni bir şiddet alanı olabilecek evlilikler yapabiliyor. Bu çocukların kırılganlıkları zamanla onlar açısından hem şiddeti hem de suçu mknatis gibi çekmeye başlıyor.

Aile gibi kapalı bir kurumda yaşanan ensest saldırı hangi koşullarda yargıya konu olabilecek biçimde açığa çıkıyor?

Özellikle çocuk psikiyatristlerinin, klinik psikologların, adli tıpçıların önemli tespitlerinden biri, aile içi cinsel istismarın başka suçları beraberinde getirdiği yönünde. Örneğin 18 yaş altı gebelik... Ensest saldırı eğer gebelikle sonuçlanmamışsa, çoğunlukla adliyeye de yansımıyor, aile içinde gizli kalabiliyor.

OĞLAN ÇOCUKLARINA YÖNELİK ENSEST SALDIRININ TESPİTİ ÇOK DAHA ZOR

Kitabınızda ensest sözcüğü yerine çoğunlukla “ensest saldırı” tabirini kullanıyorsunuz. Aralarında nasıl bir fark var?

Ensest, aralarında evlilik bağı olmayan, akrabalar arası her türlü cinsel ilişkidir. Ensest sözcüğünün kendisi, herhangi bir gönüllülüğü veya gönülsüzlüğü ifade etmiyor. Fakat ensest genellikle bir şiddet biçimidir. O yüzden İngilizce’de “ensest saldırı” tabiri kullanılır. Gönüllü, tarafların aynı yaşlarda olduğu, aralarında tahakküm ilişkisinin bulunmadığı çok az ensest örneği var. Oysa ensest esas olarak ailede hem yaşça hem de hiyerarşik olarak daha üstte bulunan erkeklerin, kendilerinden yaşça daha küçük, güçsüz bireylere, çocuklara yönelik bir şiddet biçimidir. Tabii bildiğimiz vak’alar içinde, mirastan mahrum bıraktığı için babaannesine, anneannesine tecavüz eden erkek çocuklar da var ama bu örnekler de az. Ensest saldırının esas hedefi kız ve erkek çocuklar.

Kız ve erkek çocuklarının ensest saldırıya maruz kalma oranı arasında sayısal bir fark var mı?

Kız çocuklarına yönelik saldırının daha yaygın olduğunu tahmin ediyoruz. Tahmin diyorum, çünkü ensest saldırı çoğunlukla gebelikle veya başka kriminal olaylarla ortaya çıkabiliyor. Oğlan çocukları açısından bunun tespiti çok daha zor olduğu için vak’alar da gizlenebilir.

Uzmanlar, kendilerine yansıyan vak'alar üzerinden, aynı ailede hem erkek hem de kız çocuklarının ensest saldırıya maruz kalabileceğini ama erkeğin aile içinde seçtiği tek bir kız çocuğuna da saldırabildiğini söylüyor. Saldırgan, çocuğun yaşı büyüyünce, hem gebe kalma riskini hem de şikâyet etme kabiliyetini düşünerek daha küçük çocuğa yönelebiliyor.

DERİN DEVLETİ ÇAĞRIŞTIRAN BİR DERİN AİLE VAR

Çocuğun şikâyetini engellemek için onun üzerinde psikolojik ve fiziksel şiddeti de artırabiliyor...

Tabii, ensest saldırı bilinçli bir şiddet türü. Failler saldırı, tecavüz gebelikle ortaya çıktığında bile inkâr yoluna gidiyor. Ailelerde ensesti gizlemenin son derece hesaplanmış yöntemleri var.

Ne gibi yöntemler?

Kapısını kilitleyerek kaçmaya çalışan kız çocukları oluyor, saldırgan yedek anahtar yaptırıyor, çocuğa doğum kontrol hapı içiriyor, evde kimsenin olmadığı saatleri seçiyor.

Kitapta bir yerde “derin aile” kavramı kullanılıyor...

Evet, derin devlet dolayısıyla devletten ödünç aldığımız bir kavram. Derin devleti çağrıştıran, ona benzeyen bir derin aile var. Koruması beklenen vatandaşa yönelik hukuk dışı, gayrimeşru fiiller gerçekleştiren ve bunu gizleyen yapıya “derin devlet” dediğimiz gibi, başta çocuklar olmak üzere tüm bireylerini koruması beklenen ailede de ensest, şiddet gibi fiillerin gerçekleşmesi ve bunların gizli tutulması derin aileye işaret eder. Genellikle ailenin yaşça büyük, eve para getiren erkekleri bu tür suçları işleyip saklayabiliyorlar. Sadece ensestte değil, kadına yönelik cinsel, fiziksel, duygusal şiddet için de bu geçerli.

Sırları olan her ailenin bir derin ailesi olduğu söylenebilir mi?

Ailelerin hepsi kendi içinde kapalı bir devredir. Elbette bu kapalı devre olağan koşullarda bireylerin eğitimi, gelişimi, hasta olduklarında tedavisi, başına bir iş geldiğinde korunması açısından işlev görüyor. Fakat bireyin zarar gördüğünde bunu açıklamasına, ifade veya şikâyet etmesine olanak tanımayan her aile yapısı bireyler açısından risk barındırıyor. Eğer bireyin haklarından vazgeçmesini gerektiren bir bağ ise bu aile, küçük veya büyük ölçekte, muhakkak bireye zarar veriyor.

ENSEST SALDIRI VARSA, MAHREMİYET HAKKINDAN SÖZ EDEMEZSİNİZ

Feministler “kişisel olan politiktir” derken, bazı kesimler de aileyi mahremiyet alanı olarak kabul ediyor. Ensest bağlamında, bu iki bakış arasında nerede durmak lazım?

Bireylerin isteklerine rağmen gerçekleşen aile içi her türlü davranış ve ilişki muhakkak sorgulanmalıdır. Mahremiyet, bireylerin özgür bir biçimde bu alanı muhafaza etmesine dayanmıyorsa, feminizmin dediği gibi, mesele politiktir. Eğer siz o kapalı alanda istemediğiniz bir davranışa maruz kalıyor veya başka bir bireye istemediği bir davranışta bulunuyorsanız, orada mahremiyet değil, suçun gizlenmesi söz konusudur. Ensest saldırı söz konusuysa, mahremiyet hakkından söz edemezsiniz.

Fakat ensest saldırıyı gerçekleştiren ailenin en güçlü bireyi veya bireyleri, çoğunlukla bunu “mahrem” tutma kabiliyetine sahip...

Tabii, diğer cinsel saldırıdan farklı olarak ensestin daha içinden çıkılmaz, baş edilemez olmasının bir nedeni de, çocukların kendi evlerinde, kendi odalarında, yataklarında bu saldırıya maruz kalmasından kaynaklanıyor. Ayrıca saldırganın evin içinden olması, saldırının sürekli tekrar etmesini de beraberinde getiriyor. İstismar bir kez olduğunda da ağırdır ama ensest sürekli tekrar eden bir saldırı olduğu için bireyin baş etme, karşı çıkma, başkalarıyla paylaşma, kendini savunma olasılığını da azaltıyor.

ENSEST SALDIRININ FAİLLERİ BABA, AĞABEY, DEDE, AMCA, DAYI...

Ensest saldırının failleri çoğunlukla baba mı?

Batı Avrupa veya Kuzey Amerika'ya baktığımızda, ensestin çoğunlukla baba veya üvey baba kaynaklı olduğu görülüyor. Bizde üvey baba az olduğu için, istatistiklerde de bu oran düşük görünüyor. Dolayısıyla baba, ağabey, dede, amca, dayı gibi bir sıralama yapmak mümkün. Saldırgan dayı veya amca gibi hane dışından biriye ve çocuk bunu ailesine aktarmışsa, aile o saldırganı eve almayarak önlem geliştirmeye yönelebiliyor. Bu ise suçun büyük aile içinde saklı tutulmasıyla sonuçlanıyor, cezai bir yaptırım söz konusu olmuyor. Öte yandan eğer saldırgan aynı hanede yaşayan kişiye, yani baba veya ağabeyse, çocuğun bunu ifade etme olasılığı da, diğer aile üyelerinin çocuğu koruma kabiliyeti de düşük oluyor. Bakın, Palu ailesi örneğinde de gördük; aile içi cinsel istismar, şiddet gibi suçlar cezalandırılmadıkça daha da artıyor, derinleşip yayılıyor. Dolayısıyla başta ensest saldırı olmak üzere aile içi cinsel, duygusal veya fiziksel saldırı konularını daha fazla konuşmamız, cezalandırılanları daha fazla duyurmamız gerekiyor ki, mağdurlar açısından cesaretlendirici, failler açısından da caydırıcı olunabilsin.

ENSEST, TOPLUM İÇİNDE MAĞDURA DA YAPIŞAN BİR KİMLİĞE DÖNÜŞÜYOR

Enseste ilişkin çalışmalara baktığımızda, mağdur çocukların tecavüzcü baba, ağabey veya diğer akrabaları şikâyet ettiğinde, daha yoğun bir aile baskısıyla da karşı karşıya kalabildiğini görüyoruz. “Aileyi dağıttın”, “babanı/ağabeyini hapse attırdın” gibi baskılarla karşılaşıyorlar. Dolayısıyla çocuğun şikâyet etmesi için aile içinde de müttefiklere ihtiyacı oluyor...

Çocuk suçlanmaktan korktuğu gibi, saldırgan baba ve ağabey gibi haneden biri olduğunda bunu ifade etmesi çok daha zor, travmatik oluyor. Cinsel istismar denince tüylerimiz diken diken oluyor ama fiziksel şiddete maruz kalan çocukların da neredeyse tamamı, öldürülme gibi büyük riskler söz konusu olmadıkça anne-babalarının cezalandırılmasını istemez. Sonuçta çocuk kendisini güvenli bir ortamda var etmek ve ebeveyniyle sevgi, şefkat ilişkisi geliştirmek istiyor. Ayrıca dediğiniz gibi “bak şikâyet edersen baban hapse girer” baskıları kadar, “insanlar bize ne gözle bakar” dendiğini de biliyoruz. Sonuçta bir ailede ensest varsa, bu saldırıya dâhil olmayan aile bireyleri açısından da bariyerler geliyor. Ensest, saldırgan yapışan bir suç olduğu gibi ne yazık ki toplumda mağdura da yapışan bir kimliğe dönüşüyor.

Bunun üstesinden nasıl gelinir?

Aile içinde destekler aramak kadar aile dışında da destek mekanizmaları geliştirmek lazım. Ensest vak’alarına göz yumduğu gerekçesiyle anneler çok suçlanır. Ama devlet, annenin başvurabileceği mekanizmalar yaratmazsa ve annenin de çocuğunu koruyacak maddi-manevi gücü yoksa, aile içinde destekler yaratmak da mümkün olmuyor.

FAİL KADAR ANNE DE SUÇLANIYOR AMA ONLAR DA HAYATTA KALMAYA ÇALIŞIYOR

Kitapta, Deniz Kandiyoti’ye atfen annenin “ataerkiyle pazarlığına” dikkat çekiliyor.

Ataerki yapının içinde anne veya ensest mağduru çocuğa destek olmak isteyen herhangi bir aile ferdi, ancak belli bir güce sahipse bunu yapabiliyor. Pek çok ensest davasına bakıldığında, mağdurun failden ziyade anneden bahsettiğini görüyoruz. Çünkü ailedeki tüm sorunları annenin çözmesi gerektiği düşünülür. Anne bu sorunu çözmeyince, neredeyse suçlu kadar suçlanıyor. Elbette anneler de ataerki aile yapısının bir parçası ve tamamen masum değil. Anneye “melek” demek, onu suçlamak kadar yanlıştır. Onlar da bir şekilde ayakta, hayatta kalmaya çalışıyor ve kendilerine göre bir muhasebe yapıyorlar. Dolayısıyla başta ensest olmak üzere aile içi şiddet karşısında devletin kurumlarının öncelikle mağduru, sonra da ailenin diğer fertlerini, saldırgan karşı güçlendirmesi lazım. Sonuçta bir baba kızına tecavüz ettiğinde, anne de diğer çocuklar da mağdur oluyor. Kız veya erkek kardeşine tecavüz eden bir babası olan çocuğu mağdurdan

saymayacak mıyız! O baba evden uzaklaştırılıyorsa, hapse atılıyorsa, o eve mali destek sunulması lazım. Yani “babamız hapse atılırsa aç kalırız” gibi bir kaygıyla bu saldırının gizlenmesine olanak tanınmamalı.

Peki ya ensest saldırı ağabeyden geliyorsa?

O durumda da mağdur çocuğun anne-babaya, onlar gizlemeye yöneliyorsa dışarıdan kurumlara şikâyet etmesi için çeşitli mekanizmalar geliştirmek gerekiyor.

ERKEK ÇOCUKLARA YÖNELİK ENSEST SALDIRI ORANINA DAİR HİÇBİR VERİ YOK

Türkiye’de ensestin yaygınlığına ilişkin rakamlar muhtelif. Sizin araştırmanızda ortaya çıkan veriler neler?

Aile içinde cinsel istismara ilişkin rakamsal veri elde edilebilen tek bir araştırma var. O da ilkini 2008’de, ikincisini de 2014’te yaptığımız “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması”. Fakat bu araştırmanın da kısıtları var. Çünkü araştırmamızın öznesi kadınlar. Dolayısıyla bu araştırmanın sonucunda oğlan çocuklarına yönelik cinsel istismara ilişkin bir sonuç çıkaramıyoruz. Ancak ve ancak kadına, kız çocuklarına yönelik cinsel istismardan söz edebiliyoruz. Görüştüğümüz kadınlara 15 yaşından önce cinsel istismara maruz kalıp kalmadıklarını sorduk. Muhakkak gizleyen olmuştur ama gizlememelerini sağlayacak çok sayıda yöntem kullandık. Örneğin görüşmecinin yanında söyleyemeyecekse, verdiğimiz kartı işaretleyip zarfa koymasını istedik.

Kaç kadına sordunuz?

2014 yılında 7 bin 500 kadına sorduk. Kadınların yaklaşık yüzde 9’u (yüzde 8,9) 15 yaşından önce cinsel istismara maruz kaldığını söyledi. Bunların yüzde 4-4,5’i de istismar eden kişinin aileden biri olduğunu ifade etti. Yani her yüz kız çocuğundan 9’u cinsel istismara maruz kalıyor ve bunların yarısı da aile içinde oluyor.

Üstelik erkek çocuklar bu rakamın dışında, değil mi?

Tabii, eğer o sayıyı da tespit edebilirsek, sayı daha da korkunç. Yani bugün kapısını çaldığımız her okulda, mutlaka istismara uğrayan bir çocuk var!

Derin devlete benzer bir derin aile var diyorsunuz. Peki devletle derin aile arasında bir ittifaktan söz etmek mümkün mü?

Aile içinde kadına yönelik şiddetten biraz daha farklı olarak çocuğa yönelik cinsel istismar bir şekilde ortaya çıktığında, fail toplumun her kesimi tarafından suçlanıyor, tepki görüyor. Fakat burada da öncelik çocuğun değil, ailenin korunmasına veriliyor. Türkiye’de devlet politikası, ne olursa olsun aile bütünlüğünün bozulmamasına dayanıyor. Tabii bu, ceza kanunumuzun bu konuda yetersiz olduğu anlamına gelmez. Hayır, kanunda her türlü cinsel saldırıya karşı bireyi koruyan maddeler var. Ama nasıl ki aile bireyleri çocuktan ziyade aileyi korumaya odaklanıyorsa, diğer aşamalarda da bu refleks devreye giriyor.

ÖĞRENCİSİNİ BABADAN KORUMAK İÇİN İNTİHAR NUMARASI ÖNEREN ÖĞRETMEN VAR

Nasıl mesela?

İstismar mağduru çocuğun aile dışına kaçabildiği ilk yer okul. Vak’aların ortaya çıkmasında öğretmenin farkındalığı çok önemli. Ama öğretmen ve okul da aileyle işbirliği yapabiliyor. Çünkü böylesi bir vak’anın okulda ortaya çıkmasını istemiyor. Oysa öğretmen veya hekim böylesi vak’aları ilgili birimlere bildirmekle mükellef. Aksi halde suç işlemiş oluyor. Fakat öğretmen de bu toplumun bir parçası ve o da herkes gibi öncelikle aileyi korumak istiyor. Ama diyelim ki öğretmen çocuğu korumak istiyor ve bu vak’ayı ilgili birimlere iletmek istiyor, bu sefer saldırganın kendisine de zarar verebileceğini düşünüyor, korkuyor. Keza okul yönetiminin böyle bir konuyu öne çıkardığı için kendisini suçlamasından çekiniyor. Yani bu tür olaylarda çocuğu korumaya çalışan bireyler de yalnız. Bakın bir olayda öğretmen, elinden hiçbir şey gelmediği için 10 yaşındaki çocuğa “intihar ediyor numarası yap ki, baban korkup bir daha sana saldırmazın” önerisinde bulunuyor. Bu, sistemden destek alamayan öğretmenin çaresizliğine işaret ediyor. Diyelim ki öğretmen bir şekilde bu olayı ilgili birimlere aktardı. Bu sefer polis, hâkim veya savcı da aileyi koruma refleksi gösterebiliyor. Annenin çaresizliğini öğretmende, poliste vs, görmek daha da acıklı.

Bu “çaresizlik” Türkiye’ye mi özgü peki?

Aile içi istismarın sıradanlaştığı toplumlar da var ama bu suçlarla mücadele etmekte başarılı olan ülkeler de var. Kanada, Avustralya, Fransa, Almanya gibi ülkelerde ensest saldırı daha az veya daha çok diyemeyiz ama bu ülkelerde mağdura destek ve faile ceza mekanizmaları iyi çalışıyor. Dolayısıyla ensest saldırıyı ifade eden kişi iyi korunduğu için daha fazla mağdur olmadığı gibi, bu mekanizmalar başka mağdurları şikâyet etme konusunda cesaretlendiriyor da. Orada öğretmenin çocuğu koruması için kahraman olmasına gerek yok ama bizde ne yazık ki var. Bakın, yetişkin bir kadın din görevlisini arayıp “babam çocukken beni çok istismar etti,

şimdi ölüm döşeğinde. Ona bakmazsam günah sayılır mı” diye soruyor. Şiddet konusunda kadınların çok sık aradığı din görevlilerinin de belli bir bilince sahip olması gerekiyor. Yani her bir birimdeki kişilerin kurumsal desteğe ihtiyacı var.

İSTİSMARCI GÖKTEN İNMİYOR, BU TOPLUMUN İÇİNDE YETİŞİYOR

Türkiye’deki eğitim müfredatı bu konuda yeterli mi?

Müfredatta bu konu işlenmiyor değil. Okulda bu konuda eğitim verildiğinde, istismara maruz kalmayan çocuk bunu hiç dikkate almıyor ama mağdur çocuklar açısından en ufak bir bilgi bile hayat kurtarıcı olabiliyor. Çocukları sadece kendi bedenlerini korumaları konusunda değil, başka bedenlere saygı duymaları konusunda da eğitmeliyiz. Sonuçta istismarcı da gökten inmiyor, o da bu toplumun içinde yetişiyor. Dediğim gibi müfredatta bu konu işlenmiyor değil ama bu da öğretmenin inisiyatifine bırakılıyor. Müfredatta “bedeni korumak” diye bir ünite var ve siz bunu öğrencilere “tırnaklarınızı kesin, elmayı yıkamadan yemeyin” diye de aktarabilirsiniz, “başkası bedeninize dokunamaz” diye de... Yani bu süreçte de işi öğretmenin, hekimin, polisin vs, inisiyatifine bırakıyoruz. Bir polis memuru babasını çağırıp çocuğu teslim ederken, öbür polis memuru bunu savcıya intikal ettirebiliyor.

Nitekim Palu ailesinde de evden kaçan çocuk birkaç defa tekrar aileye teslim ediliyor...

Çünkü yazılı olmayan hukuksal yapımız, çocuğu vatandaş değil, vatandaş adayı olarak görüyor. Bu ülkede bırakın çocukları, evli olmayan insanlar bile yetişkin sayılmıyor ve dolayısıyla böylesi bir durumda “sahibine” iade edilebiliyor.

Son yıllarda pek çok televizyon kanalında mantar gibi çoğalan bazı “din adamlarının”, çocuklara yönelik cinsel istismarı teşvik etmeye varan söylemlerinin toplum veya aile üzerindeki tesiri nedir?

Bu toplumda aile birliğinin dini referansları da var. Resmi nikâhın yanında dini nikâhın da olması, din ile devlet arasında aileye ilişkin bir paslaşmaya da işaret ediyor. Eğer bir kişi, din adamı sıfatıyla çıkıp suçu teşvik eden veya suçluyu cesaretlendiren söylemler kullanıyorsa, bununla ilgili tedbirlerin alınması lazım. Çünkü enstest saldırı gerçekleştiren kişiler, pek çok mekanizmanın olması gerektiği gibi işlememesinin yanında, bu tür dini söylemlerden de cesaret alıyorlar.

MASALDA PRENSİN KURTARDIĞI KIZ, GERÇEK HAYATTA İSTİSMARCILARIN ELİNE DÜŞÜYOR

Kitabınıza, Pertev Naili Boratav'ın derlemiş olduğu halk masallardan biriyle başlıyorsunuz. “Ahu Melek” masalında padişah, kızıyla evlenebilmek için müftünün onayını almak istiyor. Masal şöyle: “Bir padişah, bir karısı, bir de kızları varmış. Karı-koca konuşurlarken, kadın padişaha ‘ben öldükten sonra evlenirsen, sandıkta bir pabucum var, o kime uyarsa onu al,’ der. Gel zaman git zaman, padişahın karısı ölür. Aradan bir vakit geçer, padişah kızına haber gönderir, ‘Artık beni evlendirin’ diye. Bunun üzerine kız pabucu alır eline, çıkar kız aramaya. Kimin ayağına giydirdiyse pabuç olmaz. Eh sonunda kız artık bıkar, hizmetçilere ‘Bu nasıl bir pabuçmuş, kimsenin ayağına olmadı, gedirin bakayım bir de ben giyeyim’ der. Pabucu giyer, tıpa tıp olur ayağına. Bunu gören halayık, ‘Padişahım, pabuç kimsenin ayağına olmadı, sultan hanımın ayağına oldu’ der. O da tutar müftüye bir mektup yazar, ‘Bahçemde bir elma ağacı dikmişim, bir tek elma vermiş. Ben mi yiyeyim, halka mı yedireyim’ diye sorar. Müftüden ‘Niçin tek almayı halka yedireceksin? Kendin ye’ diye cevap gelir. Padişah, bunun üzerine tutar hizmetçinin anahtarını kızına gönderir. ‘Kızım çeyizlerini tedarik et, ben seni alacağım’ diye haber gönderir...”

Dikkat edin, padişah müftüden de onay almak istiyor ama mektubunda işi kitabına uygun hale getirerek aktarıyor. Cinsel şiddeti gerçekleştiren saldırganlar hem bunu gizleme hem de onay alma eğiliminde olur. Dolayısıyla mağdura destek olup faili cezalandıracak mekanizmaları geliştirmenin yanı sıra, saldırganlara, fiillerinin onaylandığını düşündüren söylemlere karşı da ciddi tedbirler almak gerekir.

Bu arada *Ahu Melek* masalı nasıl bitiyor?

Gerçek hayatta baş edemediğimiz sorunları masallarda iyilik perileriyle, devlerle, ak sakallı dedelerle filan çözüyoruz. *Ahu Melek* masalında da padişahın kızı sarayda kendisine Truva Atı gibi, bronzdan bir öküz yaptırıyor. İçine girdiği bu “kapalı kutuya” yiyecek-içecek koyuyor ve denize attırıyor. Padişaha “kızınız kendini öldürdü” deniyor. Denizde günlerce dolaştıktan sonra çok iyi bir prens, kızın bulunduğu heykeli çıkarıyor. Kız prensle evleniyor ve kurtuluyor. Masalların sonunda kızları prenslerle evlendirip kurtarıyoruz ama gerçek hayatta iş böyle yürümüyor. Gerçek hayatta bu kızlar evden kaçıyor, otobüs terminallerinde, sokakta, istismarcılarla karşılaşıyor, mafyöz ilişkilerin içine düşüyorlar. Dışarıda iyi prensler olmadığına göre, devletin bu çocukları yeni istismar alanlarına girmeden kurtarması, koruyup kollaması, bu mekanizmaları yaratması gerekiyor.

Devlet bu mekanizmaları geliştirmek yerine, örneğin çocuk yaşta zorla evlendirmeleri hukukuna uydurmaya, suç olmaktan çıkarmaya çalışıyor...

Oysa erken evlilikler hem evlendirilen çocuklar hem de bu çocuk annelerin nüfus kaydı bile yapılamayan çocukları için pek çok risk içeren yaşam koşullarına neden olur.

DEVLETLE AİLE ARASINDA İŞBİRLİĞİ VAR

Nasıl yani?

18 yaş altı annelerin çocuklarının kayıtları, anne 18 yaşına girdikten sonra tutuluyor. Bakıyorsunuz, anne 18 yaşında ama iki veya üç yaşındaki çocuğu yeni kaydedilmiş! Devletle aile arasında bu konuda da bir işbirliği var. Devlet, anne 18 yaşına girene kadar bu çocukların kaydının yapılmamasına göz yumuyor. Fakat bu süreçte çocuk resmen var olmadığı için sağlık başta olmak üzere hiçbir haktan yararlanamıyor. Tabii ağabeyi veya ablasının kimliğiyle hastaneye götürülmüyorsa... Ailenin genel-geçer kuralları devam etsin diye buna benzer iş birliği her alanda yapılıyor.

Bu arada akraba evliliğiyle enest arasında nasıl bir fark var?

Toplumların farklı evlilik normları vardır. Resmi kanunların, yazılı veya yazılı olmayan dini ve toplumsal normların kabul ettiği veya etmediği evlilik biçimleri var. Akraba evliliği ne resmi kanunda, ne toplumsal kurallarda ne de İslamiyette yasaktır. Yasak olan kardeşler arası, baba-ane ile çocuk arasında, dayıyla yeğen arasındaki evliliklerdir. Bizde her 5 evlilikten biri akraba evliliğidir ve bu da yüz yıllık dönem içinde neredeyse hiç değişmiyor. Türkiye toplumunda yaygın olan akraba evliliği kardeş çocukları ve kardeş torunları arasındadır. Uzun lafın kısası, akraba evliliği enest değildir.

Peki saldırı dışında, “gönüllü” ensestin yaygınlığına ilişkin bir veri var mı?

Hayır, bu mümkün değil. Fakat bakın, çocukluğumuzdan itibaren cinselliği, kardeşler, baba-kız, anne-oğul arası bir cinselliğin yasak olduğunu, evlilik havuzunu öğreniriz. Ensest saldırının, hedef alınan çocuğun arzulanmasıyla değil, o çocuğa saldırmanın, onu susturmanın ve saldırıyı gizlemenin kolay olmasıyla ilgisi var.

Çeşitli tedbirlerden söz ediyorsunuz ama bunların hemen hepsi, ensest saldırı sonrasında ilişkin. Peki bu saldırıyı önlemek, ailenin bu karanlık yüzünü aydınlatmak için ne yapmalı?

Her şeyden önce bireyleri, istemedikleri her türlü davranışa “dur” diyebilecekleri şekilde bilinçlendirmek ve güçlendirmek durumundayız. Eğer çocukluktan itibaren, okulda veya başka alanlarda bunu geliştirebilirsek, çocuklar hayatın diğer alanlarında da kendilerini koruyabilecekler. Böylece o çocuk büyüyüp işe girdiğinde sigortasının yapılmasını, kuyruktayken önüne geçene itiraz etmesini de öğrenmiş olacak. Bu ülkede çocuğa, istemediği şeyin kendisine yapılamayacağını, dedesinin bile, kendisi istemediği zaman yanağını sıkamayacağını, biricik olduğunu öğretilirse, onu her türlü ayrımcılığa itiraz etmeye de alıştıırırız, ensest gibi saldırılara karşı da güçlendirmiş oluruz. Kökten çözüm bu mu, değil. Temel sorumluluk devletindir ve devleti de bu konuda mekanizma üretmeye zorlamalıyız.

Ensestin konuşulması toplumsal bir tabu olduğu gibi akademide de bu konuda bir elin parmağını geçmeyecek düzeyde araştırma olmasını nasıl izah ediyorsunuz?

Aile bireyleri de, karakoldaki polis de, mahkemedeki yargıç da, devlet de mağdur bireyden ziyade aileyi muhafaza etmek istiyor, akademi de. Öte yandan böylesi bir tabuyu araştırmak da cesaret istiyor. Çünkü ensest öyle bir konu ki, buna çalıştığımızda üzerinize yapışmasından korkarsınız. O yüzden araştırmacılar genelde “böyle konulara bulaşmama”, daha “makbul” konuları çalışma eğiliminde oluyor.

İrfan Aktan Kimdir?

Gazeteciliğe 2000 yılında Bianet’te başladı. Sırasıyla Express, BirGün, Nokta, Yeni Aktüel, Newsweek Türkiye, Birikim, Radikal ve birdirbir.org ile zete.com web sitelerinde muhabirlik, editörlük veya yazarlık yaptı. Bir süre İMC TV Ankara Temsilciliği’ni yürüttü. "Nazê/Bir Göçüş Öyküsü" ile "Zehir ve Panzehir: Kürt Sorunu" isimli kitapların yazarı. Halen Express, Al Monitor ve Duvar'da yazıyor.